

OBČINSKA UPRAVA

GLASILO „KMETSKE ŽUPANSKE ZVEZE“.

Izhaja vsakega 10. in 25. dne meseca, ter stane celoletno 6 kron, polletno pa 3 krone

Dopise je pošiljati uredništvu »Občinska Uprava« v Ljubljani. — Rokopisi se ne vračajo.

Odgovorni urednik:

Dr. Vladislav Pegan.

Naročnino in oglase sprejema upravništvo »Občinske Uprave« v Ljubljani

Cena oglasom je za dvostopno petitno vrsto 20 vinarjev, večkratno inseriranje po dogovoru.

St. 7325 l. 1910.

Okrožnica

vsem okrajnocestnim odborom in županstvom na Kranjskem.

Deželnemu odboru predlagajo okrajnocestni odbori, županstva, vaški zastopi in drugi interesi številne prošnje za napravo načrtov, dovolitev deželne podpore in deloma tudi za izvršitev raznovrstnih zgradb kakor: cest in mostov, vodovodov, vodnjakov in kapnic, uravnav rek in potokov, zgradb hudournikov, osuševanj zamočvirjenih zemljišč itd. Naravno je, da deželni odbor vsem željam ne more naenkrat ustreči, temveč se mora v prvi vrsti ozirati na neodložne, v drugi na potrebne in v tretji vrsti še-le na samo koristne naprave, na drugi strani pa pri vsaki vrsti upoštevati prej vložene prošnje pred poznejšimi. Po teh načelih si bo deželni odbor za večletno delavno dobo načrtno vspešno, po katerem bo postopal pri reševanju prošenj. Okrajnocestni odbori in županstva naj torej vzamejo to v vednost in, kadar pokaže potreba, podučijo udeležence, da pridejo vse prošnje ob svojem času na vrsto. Pismena in ustmena povpraševanja, kako je s to ali ono vlogo, so torej nepotrebna ter jemljejo le deželni organ čas za delo.

Dalje se vidi deželnemu odboru primerno, svetovati okrajnocestnim odborom in županstvom, ki žele doseči za kako javno zgradbo deželno ali državno podporo, naj ne pričenjajo sami z zgradbami prej, dokler ni pokritje stroškov in vzdrževanje naprave popolnoma zagotovljeno in niso v vsakem slučaju znani pogoji, od katerih je odvisna dovolitev deželnega ali državnega prispevka. Kajti načeloma se deželne oziroma državne podpore javnim napravam naklanjajo le takrat, če je bila deželi oziroma državi dana pri-

lika, uplivati na načrt in način izvršitve. Pa tudi sicer lahko pridejo okrajnocestni odbori in občine vsled samolastnega postopanja v stiske, ker večinoma nimajo dovolj skušnje niti v strokovnem in denarstvenem oziru niti s podjetniki.

Iz teh razlogov in pa, da se podjetja strokovno dobro ter brez motenja dovrše, skrbi deželni odbor za napravo oziroma presojo načrtov, oddajo in nadzorovanje dela, nakazila zaslужka podjetniku in pregled (kolavdacijo) dovršene zgradbe. Pri tem uveljavlja deželni odbor smiselno določila naredbe celokupnega ministerstva z dne 3. aprila 1909, drž. zak. št. 61, in izvršilnega razpisa c. kr. trgovinskega ministerstva z dne 29. decembra 1909, št. 35505, o oddajanju državnih dobav in del. Smiselno ravnanje po navedenih predpisih priporoča se tudi sicer okrajnocestnim odborom in občinam, kadar oddajajo javne dobave ali dela.

Deželni odbor kranjski
v Ljubljani, dne 14. maja 1910.

pl. Šuklje,
deželni glavar.

Konjederski red za Kranjsko.

Sedaj še vedno veljavni konjederski red je bil razglašen s posebno naredbo deželne vlade z dne 5. oktobra 1860, št. 15.022. — Kakor smo poizvedeli pri c. kr. deželni vladi v Ljubljani, izdeluje se vsled novega zakona o zatiranju in odvratanju živinske kuge, ki je stopil v veljavo s 1. januarjem t. l. — nov red za konjederce (konjače), zlasti tudi z ozirom na novi obrtni red (zakon z dne 5. svečana 1907, drž. zak. št. 26), ki vsebuje z ozirom na konjaško obrt nekaj spremenjenih določb.

Določila konjederskega reda so našim županstvom malo znana, posebno sedaj še veljavni tarifi glede plačila konjačem za odvažanje, zakopavanje poginole živine itd. — Za danes priobčimo le tozadevne, z odredbo deželne vlade z dne 5. oktobra 1860 določene tarife; ko pa izide nov konjederski red, priobčimo ga doslovno.

Konjač ima po § 23. omenjenega konjederskega reda pravico, za svoje delo zahtevati plačilo. —

Tozadevne njegove pravice priobčujemo s popravljenim besedilom v slovničnem oziru v sledečem doslovno, kakor jih navaja navedeni konjederski red.

Ta določa:

Ako mu lastnik živine ne plača zapovedane tarife, gre konjaču kot odškodba za njegovo delo koža z vsem, kar se je drži (to je: grive in rópova dlaka), pri goveji živini pa še rogovi in loj, ako je namreč po gori omenjenih predpisih raba vsega tega dopuščena; do konjskih in volovskih podkev pa konjač nima pravice.

Vselej pa je lastniku živine na voljo dano v takih slučajih, konjaču za njegovo delo ali živino s kožo in dlako vred pustiti ali mu pa namesto tega zapovedano tarifo plačati v denarjih. Kadar dobi tarifo plačano, je konjač za to odgovoren, da takrat, kadar živino iz kože daje, nalašč ali po nerodnosti kože ne zreže ali sicer ne pohabi, in ima dolžnost, škodo povrniti, katero tako naredi. Ako lastnik erknjene ali za pokončanje namenjene živine noče kože same z vsem, kar se je drži, prepustiti, gre konjaču to-le:

a) Za to, da gre konjač po odrašenega konja ali govedo, in ga pelje v konjačijo, ako mrha ni čez pol milje od njegovega stanovanja, dobi 1 fl. (2 K) avstr. veljave; za to, da ga iz kože dene, pa tudi 1 fl. (2 K) in za zakopanje po postavi tudi 1 fl. (2 K); za to, da gre po žrebeta kakor tudi po teleta, ki še niso leto stara, kakor tudi po manjše živali, kakor prešiče, ovce, koze in pse, in zato da jih iz kože dene ter zakoplje, dobi za vsako gori imenovanih del 50 kr. (1 K) avstr. veljave, za trojno opravilo skup pa 1 fl. 50 kr. (3 K). Ako mu enega ali drugega dela ni treba storiti, se mu tedaj tudi toliko manj plača. Ako mora pa konjač čez pol milje od svojega domovanja po mrho iti, mu gre za vsake pol milje tje 25 kr. (50 h) in nazaj zopet 25 kr. (50 h) avstr. veljave.

b) Ravno po tej tarifi se ima tudi ljubljanska živinozdravnišnica pri isti živini ravnati, katero da konjaču, da jo zakoplje; samo ima tu, kakor pri vseh javnih živinozdravniških šolah, kjer se dostikrat kosti za kostnjake ali skelete, ali pa mišice, drobovje itd. za preparate porabijo, konjač samo do tistih delov

trupla pravico, kateri se mu izroče, da jih zakoplje.

- c) Kadar se primeri, da zahteva varnost za zdravje druge živine ali ljudi, da se mora cela živina s kožo in dlako vred zakopati, in se od lastnika ne more terjati, da bi moral konjaču v denarju povrniti, kar mu s tem odide, da kože za njegov trud ne sme obdržati, se mu plača za večjo živino 2 fl. (4 K) od manjše pa 1 fl. (2 K) avstr. veljave iz državne blagajnice iz »zaloga za zdravstvo«.
- d) Kadar gosposka konjaču ukaže, da ima kako erknjeno ali zavoljo očitne varnosti pobito živino iz kože djati, mora brez odloga in s potrebnim orodjem, kakor s pripravno sekuro, žago in dvema nožema priti; za to se mu ima razun plačila za zakop, za razparanje in razudenje (raztelesenje) odrašenega konja ali goveda 1 fl. (2 K) avstr. veljave, za žrebe ali tele, katero še ni leto staro, in za vso drugo manjšo živino 50 kr. (1 K) avstr. veljave, za razparanje steklega psa in druge stekle živine pa 2 fl. (4 K) avstr. veljave iz državnega zaklada plačati.
- e) Če gosposka takrat, kadar se je od kakega steklega psa slišalo, zavoljo varnosti za ljudi in živino veleva po deželi nevarne, sumljive pse, kateri se potepajo in so nepotrebni, pokončati, gre konjaču po okoliščinah tako-le plačilo:
1. za vsacega pokončanega psa 15 kr. (30 h) avstr. veljave.
 2. za vsaki dan, kadar pse lovi 80 kr. (1 K 60 h) avstr. veljave konjaču, 50 kr. (1 K) avstr. veljave pa njegovemu hlapcu;
 3. za vsako miljo 25 kr. (50 h) avstr. veljave, in
 4. če je treba pokončane živali odpeljati, 25 kr. (50 h) od vsacega konja na dan.

Ti pobiljški se plačujejo, razen slučajev, ko se imajo dotični stroški od lastnika ali sicer krivega izterjati, iz državnega zaklada iz »zaloga za zdravstvo«.

O bankah in bančni politiki.

Spisal Rudolf Šega.
(Nadaljevanje).

Vse te naloge so bistveno splošnogospodarske t. j. nikaki privatni interesi ne jamčijo za izpolnitev teh nalog — če se pa ne izpolnijo, trpi vse narodno gospodarstvo in predvsem slabejša gospodarstva, ki se nikakor ne morejo varovati neprilik, ki so zvezane s težkimi denarnimi krizami.

Predvsem ne bo imel posameznik iz privatnih interesov velike zaloge gotovine desetletja brezobrestno, da jih pozneje ob priliki naloži za krajšo dobo proti nizkim obrestim. Tudi za banke ni to s privatnogospodarskega stališča koristno.

Če denarne krize pogostejše nastopajo, tedaj so neobrestljive blagajniške zaloge za dobiček bank preje ugodne nego neugodne. Le takrat, če ima banka veliko zalogo razpoložljive gotovine, more bančna uprava po potrebi pomnožiti število bankovcev, ki niso metalni kriti. Toda tudi v to potrebni kredit si banka pridobi le, če jo upravlja pod javno kontrolo v splošnem interesu.

Če se ne skrbi za to, da tvorijo razpoložljive zaloge gotovine in vkoreninjeni kredit temelj plačilnega prometa cele dežele, tedaj so pogoste denarne krize neizogibljive, ki pa ne učinkujejo samo na finančne in borzijaske banke, temveč ki uničujejo uplivajo na vse narodno gospodarstvo.

Popolnoma krivično pa nekateri zahtevajo, da morajo banke vsled bančne politike dajati kolikor mogoče splošnokoristne kredite. Kredite dovoljevati ni glavna naloga bankovnic. Glavna naloga teh bank je urejevati denarstvo in plačilstvo. Dovoljevanje kreditov mora biti skozinskoz bančno. Izposojeni kapital se mora po potrebi v kratkem času zopet lahko iztirjati, da se more bankovce v gotovini izplačevati. Dovoljevanje kredita se mora že vsled tega zapostavljati glavnemu namenu bančne politike, ker mora biti bančna politika sredstvo, da se onemogoči previsoko zviševanje cen in prevelika podjetnost. Bankovnica se tudi ne sme strašiti, da v varstvo zadostnih zalog zlata energično zviša diskont, čeprav nastane zbog tega v najširših krogih nevolja in jeza.

Ostali bančni posli — razven izdajanja bankovcev — spadajo pod trgovsko pravo in niso torej predmet posebnega zakonodajstva.

Ne bom razmotrival raznih zistemov in vprašanj splošne bančne politike, temveč hočem očitati specialno politiko naše avstro-ogrske banke. In šele na tem temelju bomo mogli prav razumeti takozvano »bančno vprašanje« ali vprašanje o ločitvi avstro-ogrske banke.

1. Ustanovitev priv. avstrijske nacionalne banke.

Avstro-ogrska banka je l. 1878. izšla iz privilegirane avstrijske nacionalne banke. Ta je bila ustanovljena l. 1816. in sicer predvsem v to svrhu, da odstrani takratni avstrijski državni papirnati denar.

V uradnih posvetovanjih zaradi odstranitve tega papirnatega denarja, ki so se kmalu po padcu Napoleona I. pri avstrijski finančni upravi začela, je Pillersdorf, sodelavec takratnega finančnega ministra Stadion, že meseca maja 1814. l. zastopal načrt, naj se ves državni papirnati denar proti izdaji 2 $\frac{1}{2}$ % državnega posojila vzame iz prometa, poleg tega naj se ustanovi nov bančni zavod, ki naj daje posojila v bankovcih, ki se lahko vselej zamenjajo za kovan denar. Ce-

sarska patenta z dne 1. junija 1816. l., ki ukazuje, naj se ves državni papirnati denar vzame iz prometa, in naj se ustanovi bankovnica, nista uresničila Pillersdorferjevih načrtov. Državni papirnati denar se je lahko vnovčil samo pri tej banki, ki je takoj dobila naziv »privilegirana avstrijska nacionalna banka«, in sicer na dva načina:

1. papirnati denar v znesku 140 fl. ali pa v zneskih, ki so bili deljivi s 140, je imejtelj lahko zamenjal in sicer pet sedmin nominalnega zneska za državne zadolžnice, obrestujoče se po 1 procent v konvencionalnem novcu (in sicer za vsakih 100 fl. od 140 fl. eno državno obligacijo à 100 fl.); dve sedmini nominalnega zneska pa za bankovce, katere vsak čas izplača nacionalna banka v kovnem denarju; ali

2. če se je vložilo 2000 fl. v državnem papirnatem denarju in za 200 fl. konvencionalnih novcev, tedaj se je lahko dobilo eno akcijo nacionalne banke, dokler ni bilo vseh 50.000 akcijskih prodanih. Na ta način zbrani papirnati denar naj se uniči. Banka naj začne delovati, kakor hitro bo 1000 akcijskih vplačanih. Banka je pa že prej in sicer 1./7. 1816. začela delovati in sicer pod provizorično, od države imenovano upravo. Sprejemala je papirnati denar proti izdaji državnih zadolžnic in bankovcev, bankovce zamenjavala za kovani denar, izdajala akcije proti vplačtvi imenovanih zneskov, končno uničevala sprejeti državni papirnati denar.

Provizorična direkcija naj se umakne, kadar bo postavljena definitivna uprava na podlagi bančnega reglemaja, ki se ima še le sestaviti. Bankovce mora banka takoj, kakor jih izda, zamenjavati za kovan denar. Nikdar ne sme banka izdati več bankovcev, nego je kovinske zaloge. V prvem teh cesarskih patentov z dne 1. junija l. 1816. je povedano, naj se banki izroče »vsa traktatna plačila tujih držav in razpoložljive zaloge kovanega denarja v državnih blagajnicah«, ki so potrebne za vnovčevanje bankovcev, katere izda banka za zamenjavo papirnatega denarja. Drugi patent pa določuje, da banki ni treba teh zalog kovanega denarja državi vračati.

V delokrog nacionalne banke so pa spadali tudi eskontni in hipotečni posli.

Nacionalna banka je s patentoma z dne 1. junija l. 1816. dobila velike privilegije. (Prvi privilegij.) Samo ona ima pravico izdajati bankovce, ki imajo to ugodnost, da se jih sprejema pri vseh javnih blagajnicah za njihovo nominalno vrednost in za katere »jamči specialna hipoteka na vseh državnih rudnikih«. V državne blagajnice dohajajoči bankovci se ne smejo prezentirati v svrhu vnovčenja. Banka ima nadalje pravico ustanovljati filialke in eskontne blagajne tam, kjer se ji zde koristne — dočim nima nobena druga družba pravice ustanovljati eskontne blagajne. Banki je najstrožje predpisano, da ob vsakem

času vnovči predložene ji bankovce. Bankovce sme izdajati le v svrhi, označeni v patentu z dne 1. junija l. 1816 in sicer se mora vedno kar najskrbnejše ozirati na razpoložljive zaloge kovanega denarja in na polno varnost njihove vrednosti. Akcijonarji jamčijo za vnovčenje bankovcev s celim zneskom svojih vlog. Natančnih določil o kovinskem pokritju bankovcev ni.

Kmalu na to so izdelali nov bančni statut, ki je bil 15. julija l. 1817. sankcioniran in ki je tvoril podlago za novi reglema, katerega je finančni minister potrdil 17. decembra l. 1817. 19. januarja l. 1818. je prevzelo bančno ravnateljstvo, izvoljeno po statutih, vodstvo banke od provizoričnega ravnateljstva.

2. Posli banke z državno upravo.

Nova direkcija je začela izvrševati vse bančne posle, ki so bili dovoljeni po statutih. Toda največjega pomena za banko niso bili ti normalni bančni posli, temveč tisti posli, katere je opravljala za državno upravo ali katere je z državno upravo sklepala. Ti so: banka je prevzela vnovčenje državnega papirnatega denarja in pa eskontiranje nakaznic državne centralne blagajne. Država mora mnogokrat napraviti izdatke, predno pride do dohodkov, ki naj pokrijejo te izdatke. Posebno v tistih časih niso mogle provinčne državne blagajne dovolj hitro pošiljati svojih preostankov državni centralni blagajni. Vsled tega je morala finančna uprava premagati te težkoče. In kaj je bilo bližje in ugodnejše nego banka? 28. februarja l. 1822. je državna uprava sklenila z banko pogodbo in sicer z naslednjo vsebino: banka eskontira nakaznice državne centralne blagajne, ki so izstavljene na sprejemne blagajne na Dunaju in v provinci, kjer ima banka svoje menjalnice, in sicer za običajno eskontno mero. Te nakaznice morajo pa v 3 mesecih dospeti. Iz teh kupčijskih zvez je kmalu prišlo do tega, da se je država trajno zadolžila banki, ker državni dohodki niso krili državnih izdatkov. V obliki trimesečnega, vedno se obnavljajočega eskonta se je skrivalo posojilo države pri banki. Te nakaznice državne centralne blagajne seveda niso prišle v splošni promet in niso prišle do dospetka iz rok banke.

Ta dva posla sta bila za banko zelo dobičkonosna. Sijajni dohodki banke v času do l. 1848. temelje edino-le na plačilih, katera je plačevala država banki. Za akcionarje so bili ti posli z državo torej kar najbolj ugodni.

Toda vso to kupčijsko razmerje moramo smatrati za ponesrečeno in nevarno. Banka je na podlagi tega izdajala zelo velike vsote bankovcev brez metalčnega pokritja. Ker je bila njena zaloge gotovine razmeroma majhna, tedaj bi v času političnih in težkih gospodarskih kriz ne mogla vnovčiti vseh bankovcev, katere bi predložili zbe-

gani imetniki. Razven tega je bilo pa to dolžno razmerje trajno — ne kratkodobno, vsled česar bi to zelo pogubno vpivalo v ravnokar omenjenem slučaju, ker bi banka le polagoma mogla priti do svojega denarja.

Omenim naj še, da se iz letnih zaključkov banke od l. 1823.—1841. razvidi, da ni bila nikdar niti ena tretjina bankovcev metalčno kritih, navadno niti ena četrtina. Kar se tiče državne podpore, tedaj so državne blagajne redno odstopale banki nabrane zaloge kovanega denarja proti bankovcem. Ko se je l. 1831. zaloge gotovine pri banki vsled političnih nemirov zelo zmanjšala, je kupila finančna uprava v inozemstvu srebra, katerega je skovala in ga potem prepustila banki. Bilo je 12,535.897 fl. Toda te novce so še-le po treh polletjih izročili banki — tako pač ni bilo to neposredna pomoč. V stiskah l. 1841. je banka sama kupila v inozemstvu srebra, iz katerega se je nakovalo 6,098.380 fl. Opomniti moram, da so bili natančni izkazi o bančnem poslovanju takorekoč skrivnost direkcije in posameznih oseb pri banki in pa finančne uprave.

3. Drugi privilegij nacionalne banke.

Banka je do l. 1841. izvrševala vse ji po statutih dovoljene posle, razven žirovih poslov. Te je začela izvrševati še l. 1842. Največje važnosti je bil eskont in posojila. Obrestna mera pri eskontnem poslu je znašala 27. jan. 1817. 9% in je bila do 18. jan. 1818. znižana na 5%, še v istem mesecu je bila zvišana na 6% in meseca maja 1818. zopet znižana na 5%. Pri tem je ostalo do oktobra 1829. l., ko je bila znižana obrestna mera na 4%; meseca marca 1831. je bila zvišana na 5%, meseca aprila 1833. zopet znižana na 4%. Vse te izpremembe so se od l. 1829. izvršile na željo finančne uprave. Pri posojilih se je obrestna mera meseca junija 1819. l. znižala od 6 na 5% in se je potem ravnala vedno po eskontni obrestni meri.

(Dalje prihodnjič.)

Boj za pravice slovenskega jezika.

(Dopis.)

Deželna bolnišnica v Celju dopošilja občini Kokarje že več let samonemško spisane, sicer dvojezične tiskovine »Izvlaček — Auszug«; ta jih vrača z opombo, da jih občina ne more obravnavati, ker so v jezikovnem oziru nezakonite.

Na pritožbo bolnišnice ukazuje c. kr. politična ekspozitura v Mozirju občini, naj ustreže zahtevi. Ta odgovarja, da ona v jezikovnem oziru nezakonitih spisov ne more reševati; radi tega se ji je že večkrat zažugal globa. Proti takim in podobnim odlokom je občina vselej ugovarjala na namestnijo, kjer je ali vse utihnilo, ali pa so občino obvestili, da je njen ugovor zavrnjen. V zadnjem slučaju poda občina pritožbo na notranje ministerstvo, odkoder ni več nobenega glasu. Po

4 leta že leže tam take pritožbe. Odgovora nič! Zažugane globe razpadajo v nič. Občina si ta molk tolmači na svojo korist, češ zakonu nočejo ustreči, ker bi s tem dali pravici občin silno ostro orožje v roke, kaznovati pa župana ne morejo, ker bi se on pritožil na upravno sodišče, kjer bi bili razkrinkani. Najboljši je še molk! Kaj to de, če jedna občina s svojo odločnostjo zmaguje, da le 100 in 100 drugih ne zbudimo! Deželni odbor poravna dotične troške v bolnišnici brez sodelovanja občine. Tako se vse srečno reši.

V jedni pritožbi lanskega leta pa so v Gradcu iznajdli novo pot. C. kr. namestnija je namreč proglasila, da zažugana globa ni zakonita; v prihodnje naj se vse take zadeve odstopijo deželnemu odboru, ki je jedini kompetenten o tem sklepati.

Odslej odstopa omenjena ekspozitura vse bolniške zavrtnitve občine Kokarje deželnemu odboru, odkoder dohajajo na občino nemški odloki, da mora pri izdavanju bolniških izvlečkov sodelovati ter zažuga županu vselej po 50 K globe, če ne bode zadeve v 14 dneh rešil.

K sreči je župan Praznik, dasi zna še precej nemški, tako zaveden, da smatra tudi te odloke in globe za nezakonite, radi česar je pred kratkim vložil na namestnijo sledečo pritožbo:

»Iz priloženih treh spisov je razvidno, da noče deželna bolnišnica v Celju vkljub tuuradni zakoniti zahtevi svojih dvojezičnih tiskovin »Auszug — Izvleček« spisovati v slovenskem jeziku. To se smatra tu za predrzno preziranje ravnopravnosti slovenskega jezika, zajamčene državljanom in občinam s členom XIX. drž. osnovnega zakona z dne 21. XII. l. 1867. drž. zak. broj 142. Ta zakon je bil namreč, kakor to njegov naslov potrjuje, izdan za določitev pravice državljanov, ne pa za deželne in državne urade, radi česar nima deželna bolnišnica v Celju nasproti državljanom oziroma občinam nobenih jezikovnih pravice, pač pa dolžnost, jim dopisovati v njihovem jeziku, zlasti če to zahtevajo.

Samo nemško spisane dvojezične tiskovine »Auszug — Izvleček« deželne bolnišnice v Celju so torej v jezikovnem oziru nezakonite, in jih občina radi tega ni dolžna obravnavati.

Istotako je iz vseh treh priloženih odlokov deželnega odbora v Gradcu z dne 29. I. 1910 broj 45564, z dne 31. I. 1910 broj 47384 in z dne 31. I. 1910 broj 48362 v enakih zadevah razvidno, da tudi ta najvišji deželni urad prezira ravnopravnost slovenskega jezika in noče v dejanju priznavati, da je tudi on po preje navedenem zakonu dolžan slovenskim občinam dopisovati v slovenskem jeziku. Ker on tega ne stori in krši zakon — kakor je državno sodišče s svojo razsodbo z dne 3. VII. 1906 broj 264 na pritožbo

občine Kokarje za pravo spoznalo — ne more občina njegovih nezakonitih dopisov obravnavati, zlasti ker ni dolžna si preskrbovati prevodov sama in ker se v to niti deželni niti namestniški pomožni uradi ne čutijo poklicanih.

Visoka c. kr. namestnija v Gradcu je najvišja eksekutivna cesarska oblast v deželi, nji pristojna pravica in dolžnost čuvati v deželi zakone. Občina Kokarje se torej zateka k nji proseč:

»Visoka c. kr. namestnija blagovoli vse potrebno ukreniti, da bodo vse deželne bolnišnice na Spod. Štajerskem, zlasti deželna bolnišnica v Celju in deželni odbor v Gradcu v smislu državnega osnovnega zakona z dne 21. XII. l. 1867. drž. zak. broj 142 dopisovale slovenskim občinam, torej tudi občini Kokarje, vedno v slovenskem jeziku.«

Kaj bode ukrenila namestnija, se bode svoječasno poročalo. Ako bi pa deželni odbor zažugano globo med tem časom izvršiti skušal, se bode župan pritožil proti deželnemu odboru na državno sodišče, ki bode nezakonito globo razveljavilo. — Pravica mora nad krivico slavno zmagati!

Vprašanja in odgovori.

118. Županstvo v L. (d. o.)

Vprašanje:

Kako so mora postopati, da se izterja ubožni odstotek? Nekdo se ga namreč brani plačati.

Odgovor:

Po določilu § 35. ubožnega zakona za Kranjsko in § 28., točka 9 občinskega reda je predvsem poklican občinski odbor sklepati o dolžnosti plačati občini ubožni odstotek.

Županstvo naj predloži zadevo občinskemu odboru; — njegov (t. j. odborov) sklep naj se glasi približno tako-le:

»N. N. iz A. št. . . . je dne t. l. na javni prostovoljni dražbi razprodajal posestvo v in pri tej dražbi izkupil svoto K.

Na podlagi § 31., točka 3 ubožnega zakona za Kranjsko je dolžan od te prostovoljne dražbe plačati občini L. ubožni odstotek v znesku K.

Zoper ta sklep je dopustna tekom 14 dni po obvestivi potom tukajšnjega županstva pritožba na deželni odbor.«

Ta sklep naj se pismeno in proti dostavnici vroči zavezancu. — Če se bode pritožil proti sklepu, naj se pritožba predloži deželnemu odboru. — Če pa se ne pritoži, postane po preteku 14dnevne prizivne dobe sklep pravomočen. V tem slučaju se izterja znesek lahko s prisilnimi sredstvi, to je z eksekucijskim postopanjem potom c. kr. okrajnega glavarstva.

(Opozarjamo, da glede zastaranja plačila ubožnega odstotka ne določa zakon ničesar!)

119. Farni urad Št. J.

Vprašanje:

Podružnica sv. J. ima eno parcelo — njivo tako nerodno obkoljeno od vseh strani od drugih posestnikov. Do njive je mogoče le po eni poti od ene strani. Lastnik te poti pa ne pusti najemniku te parcele gnoja gori vo-

ziti — iz nevoščljivosti, ker je imel sam preje v najemu to parcelo. Občinski možje niso mogli nič gotovega določiti. — Ali imamo kak pravni pripomoček, da prisilimo tega nagajivca, da pripusti pot do njive? Cerkev bi imela sicer škode 36 K.

O d g o v o r :

Če je res, kakor pravi lastnik poti, da so najemniki vedno prosili njega za dovoljenje voziti po poti, potem na pridobitev kake služnostne pravice ni misliti. Pride torej v poštev le zakon o dovoljevanju zasilnih potij z dne 7. julija 1896 drž. zak. št. 140. — Cerkveno predstojništvo naj se po § 8 in 9 tega zakona obrne s svojo zahtevo na ondotno okrajno sodišče, ki bo uvedlo zadevno postopanje.

(Primerjajte odgovor pod 117. v zadnji (8) številki »Občinske Uprave«.)

120. Ž u p a n s t v o S. p. P. (Š t.)

V p r a š a n j e :

Kdo je dolžan skrbeti za popravilo mrtvašnice, ako je pokopališče cerkvena last: ali občina ali cerkveni odbor?

O d g o v o r :

Primerjajte odgovor pod št. 111 v letošnji zadnji (8.) številki »Občinske Uprave«. — Mrtvašnica je bistven del pokopališča, zato so tudi vse dolžnosti za napravo in popravo združene z dolžnostmi občin na podlagi zakona z dne 30. aprila 1870 drž. zak. št. 68. — Pač pa občina lahko nastopa sporazumno s cerkvenim odborom.

121. Ž u p a n s t v o S. p. P. (Š t.)

V p r a š a n j e :

Ali se sme brez licence na gostilni, ali kjer se toči vino pod vejo, igrati na gramofon in plesati, ali ne?

O d g o v o r :

Po § 24. točka 7 občinskega reda za Štajersko je dolžnost občine »nравstveno redarstvo«. Sem spada tudi dovoljenje plesne godbe, za katero se mora vsakokrat posebej prositi pri županu. — Kakor hitro je nameravan ples, se mora prositi za licenco; kakovost godbe je pri tem postranska stvar, ravnatoko tudi kraj; po naših mislih tembolj na prostem, kjer je kraj dostopen vsakomur, zlasti mladini.

122. Ž u p a n s t v o S. p. P. (Š t.)

V p r a š a n j e :

Ali je kje kakšen zakon ali postavni tarif za mlinarje, koliko sme jemati denarja, ako melje žito za denarno plačilo, ali pa koliko žita sme vzeti, ako melje za merico in sicer od vsakega žita in vsake vrste moke posebej?

O d g o v o r :

Kolikor je nam znano, ne obstoji nikaka naredba, zakon pa sploh ne, kateri bi določal tarif za mlinarje. — Taki tarifi — če ponekod sploh obstoje — so gotovo posledica starih krajevnih običajev; morda izvirajo tudi iz pravil kake mlinarske zadrage, kar pa nam ni znano. Menimo, da sta plačilo ali pa »merica« odvisna le od dogovora ali pogodbe, — sta torej čisto zasebnega značaja. —

123. Ž u p a n s t v o S. p. P. (Š t.)

V p r a š a n j e :

Ali sme pek svoj kruh prodajati po kom drugem tam, kjer je točenje vina pod vejo?

O d g o v o r :

Po § 37. novega obrtnega reda iz l. 1907. glede prodajanja blaga svojega izdelka ni nobene omejitve. — Pek sme torej prodajati svoj kruh po komur hoče. Imeti sme tudi več stalnih prodajalnic in jih premeščati, vendar pa mora to naznaniti obrtnemu oblastvu. — V gornjem slučaju pa se ne gre za kako stalno prodajanje, zato tudi ni treba posebnega dovoljenja, zlasti ne, če prodaja kruh v okrožju svojega obratovališča.

124. Ž u p a n s t v o S. p. P. (Š t.)

V p r a š a n j e glede davka prostega kuhanja žganja — kakor pravite 30 litrov — nam ni jasno, zato ga ne moremo formulirati. — Če je dotičnik kuhal žganje iz lastnih pridelkov in le za domačo porabo, potem ima pravico do davčne oprostitve do 56 — in ne 30 litrov. —

Ampak doba za kuhanje 5 dni za samo 30 litrov se nam zdi vsekakor predolga, in menda se ne motimo, če pravimo, da se zdi predolga tudi finančnim organom. Dan se računa pri kuhi 24 ur, ne pa poldnevni čas. — Naše — sicer le zasebno mnenje je, da finančna uprava sluti večji pridelek — morda iz tujega blaga, ali pa, da namerava dotičnik točiti obenem z vinom tudi žganje, oziroma to sploh prodati in ne rabiti za dom.

Morda so se vršile v tem pogledu kake poizvedbe, zato vam svetujemo, da poizveste vzrok, zakaj se zahteva plačilo davka, — le pri finančnih organih, ker mi s kakimi pojasnili v zadevah, ki jih ne moremo natančno presoditi, ne smemo begati ali pa zavajati javnosti.

125. Ž u p a n s t v o S. p. P. (Š t.)

V p r a š a n j e :

N. N. je služil pri neki graščini na Št. skozi 21 let kot nadzornik hoste in lova. Prišel je novi oskrbnik graščine in odpustil več takih nadzornikov, med njimi tudi N. N.-a. S tem je izgubil z drugimi vred tudi ta pravico do suhih drv in listja za lastno porabo. Kako se da temu pomagati?

Kajti služiti toliko let, nazadnje pa nič dobiti, je gotovo nepravilno in nepostavno.

O d g o v o r :

V takem slučaju težko, da bi imel dotični uslužbenec kak pravni pripomoček, da bi mogel kaj doseči, če mu graščina ne da prostovoljno enakih pravic, kakoršne je užival, dokler je bil v službi. — Lepo in človekoljubno gotovo ni tako postopanje, toda prisiliti se bivšega delodajalca ne more k stvari, ki jo je gotovo dajal prostovoljno brez kake obvezne obljube ali pogodbe.

Če pa se je nadzorniku hoste in lova dala od merodajne strani morda vendarle kdaj kaka obvezna obljuba, potem ima pravico pravnim putem doseči nje izpolnitev.

Dvomimo pa, ker nas uči vsakdanja izkušnja, da delavec ostane le delavec. Vsak naj dela pred nastopom zasebne službe pogodbo, pa bo vedel pri čem da je.

126. Ž u p a n s t v o K r. v.

V p r a š a n j e :

Koliko mora biti oddaljena nova stavba od sosedovega sveta, — čisto na samoti?

O d g o v o r :

Glede oddaljenosti stavbe od tujih zemljišč ne določa stavbni red ničesar, — ampak le glede oddaljenosti od cest. Kdor bo delal stavbo, izbral si bo gotovo tak prostor, da ne bode pozneje povoda za prepire. Stvar županstva kot stavbnega oblastva je, — vplivati na to, da ne nastane spor. — Po stavbnem redu se mora itak izvršiti komisijski ogled na licu mesta in takrat imajo vsi mejaši pravico do ugovorov proti nameravani stavbi.

127. Ž u p a n s t v o K r. v.

V p r a š a n j e :

Ali sme posestnik na svoji zemlji drugo (tujo) kokoš ustreliti, če ima orožni list, ali če ga nima — jo-li sme na drug način pokončiti?

O d g o v o r :

Čemu tolika krvoločnost? Zato menda, da bi se vnela draga pravda za neznatno škodo, ki jo napravi kokoš. — Berite postavo z dne 17. januarja 1875 dež. zak. št. 8. (o obrambi poljščine), — II. zvezek Pfeiferjeve zbirke zakonov. Nikjer ne dobite najmanjšega določila, ki bi na smrt obsojalo kokoš, kakor tudi ne druge živali. —

Pač pa se sme zarubiti vsako žival, torej tudi kokoš in jo toliko časa obdržati, da njen gospodar povrne škodo. Kjer so poljski čuvaji, sme tak čuvaj izvršiti rubežen, a mora poročati županu. — Po § 14. omenjenega zakona je določena za okvarbo, storjeno po kokoši, kazen (globa) 10 h. — Izreči sme globo občinski kazenski senat (župan z dvema svetovalcema). — Sicer pa preberite omenjeni zakon, pa bodele vedeli, kaj je dovoljeno in kaj ne.

128. Gospod J. S. v K.

Vprašanje:

Ali ima tukajšnji c. kr. inženir postavno pravico računati mi za lokalni ogled, ki je trajal četrť ure — 10 kron? In ali je treba, da je navzoč pri takih ogledih zdravnik, ki mi je tudi računil 10 K? — Ali jih je postavno upravičen zahtevati? Šlo se je za stavbno dovoljenje za delavnico in shrambo za železo, ne za stanovanje. —

Odgovor:

Običajno se k stavbnim komisijam ne kliče zdravnikov, pa tudi ne inženirjev, ker § 9. stavbnega reda za Kranjsko z dne 25. oktobra 1875 dež. zak. št. 26 predpisuje le, da ima županstvo kot stavbno oblastvo vselej pritegniti ne pristranskega stavbnega izvedenca, zdravnika pa le tedaj, kadar se gre za take zdravstvene ozire, na katere je treba posebno paziti.

Take izvedence pa mora povabiti stavbno oblastvo uradoma, torej jih mora tudi odškodovati občina. — Izvedenci sami od strank niso upravičeni zahtevati nikake odškodnine, občina kot stavbno oblastvo pa sme po § 98. stavbnega reda od strank zahtevati le po taksni postavi dovoljene takse. Če s temi taksami niso pokriti troški, zlasti zahtevki izvedencev, jih mora pač trpeti občina sama kot uradne stroške.

Če Vam županstvo samo ne bo znižalo računa, prosto Vam je, pritožiti se na občinski odbor, zoper odborov sklep pa v 14 dneh po dostavitvi — na deželni odbor. —

129. Županstvo Kr. v.

Vprašanje:

V tukajšnji občini vodita v nekem gozdu dve poti druga tik druge; ena je začrtana v mapi, druga ne. — To pot, ki je v mapi, so ljudje pred kakimi 30 leti opustili, rabili in posipali pa le ono pot, ki ni v mapi. Ob straneh prve poti so se močno obrastle smreke. — Pa tudi občinski odbor je proglasil kot občinsko ono pot, ki ni v mapi.

Ljudje pa sedaj hočejo kar naenkrat ono pot, ki je v mapi in so smreke obsekali. — Posestniki, katerih so bile smreke ob imenovani poti, so z županovim dovoljenjem zakopali opuščeno pot, ki je v mapi, drugi pa hočejo tožiti. — Kam spada tu omenjena zadeva: v delokrog županstva, deželnega odbora — ali sodnije?

Odgovor:

Iz Vašega vprašanja sklepamo v vsakem slučaju, da je ena pot kot druga — občinska. — V tem slučaju spada sklepanje v področje občinskega odbora, kakor to jasno določa § 28., točka 1 cestnega zakona z dne 28. julija 1889 dež. zak. št. 17. — Spravite celo zadevo pred občinski odbor, ki naj odloči — ako treba po komisijonelnem ogledu, ktera pot naj se rabi, ki ostane seveda še nadalje občinska. Mape se lahko spremene in popravijo; naravno, da morate v to svrhu pozvati zemljemerca, da na licu mesta določi meje in izvede popravo načrtane poti v mapi.

Proti sklepu občinskega odbora se smejo v postavni dobi prizadeti pritožiti na deželni odbor. — Ta bi pa moral uvesti še-le poizvedbe, poslati morda tudi komisijo, kar bi povzročilo občini večje troške. — Zato je pač naše mnenje, da občinski odbor v zakonitih mejah sam uredi zadevo in se na lep način sporazume z dotičnimi prebi-

valci. — Zadeva spada pred sodnijo le v toliko, kolikor bi bilo treba morebitne vknjižbe. Odločevati glede svojstva poti, pa sodnija nima pravice. Seveda če se gre za oškodovanje kake lastninske pravice, potem spada to pred sodnijo. — Pomnite pa, da je boljša kratka sprava kot dolga pravda. Zato je dolžnost županstva doseči miren sporazum.

130. Gospod M. D. v K.

Vprašanje:

Posestniki naše in tujih vasi napajali so živino od obeh strani pod državnim mostom, ki drži čez vodo R. Naši vaščani so tudi za-se rabili pesek, ki ga je puščala voda pod mostom; kolikor niso peska porabili, so ga prodali in s tem denarjem vzdrževali pot do napajališča. Pred 6 leti pa je uprava državne ceste po naročilu okr. glavarstva v P. v smislu § 1. dež. zak. št. 16 ex 1872 z napisom zabranila jemati pesek. Tako se ga je nabralo do skoro polovice vodotoka, a vsled tega se more tudi le od ene strani napajati. Peska bo sedaj od 150 do 200 m³; — izkopavati ga je pa začel nek trgovec iz sosednje vasi, ki bo menda dobil zato še nagrado. — Mi pa smo s tem prikrajšani v svoji pravici. Zgubili smo pot na eni strani in še pesek. Kako bi prišla naša vas do prejšnjih pravic?

Odgovor:

Če je dotična voda (reka?) javna, potem je javna last tudi prod. (Razsodba upr. sod. z dne 7. marca 1876 št. 2651 zb. 6054). — Po našem mnenju bi bilo treba najpopred dognati, koliko časa so že uživali vaščani Vaše vasi pravico do peska in če ni že pridobljena pravica vsled priposestvanja. Da ni mogoče prepovedati uživanja vode, to je gotovo.

Državna uprava je morala imeti tehtne razloge, da je iz javnih policijskih (varnostnih) ozirav prepovedala kopati pesek. — Ampak Vi bi bili morali storiti kake korake že takrat (t. j. pred 6 leti), da bi si bili zavarovali svoje pravice. — Vendar storite korake tudi sedaj in sicer se obrnite na c. kr. okrajno glavarstvo v P. — Gori navedeni zakon daje namreč političnim oblastvom vse pravice v vodnih zadevah, zato tudi mi nismo v stanu niti približno vedeti, kak vspeh bodele dosegli.

Gospodarstvo.

Važno za čebelarstvo. Neki posestnik v ljubljanski okolici se je pritožil na občinski odbor, da so ga sosedove čebele opikale, ko je kopal v bližini sosedovega čebelnjaka krompir. Občinski odbor je pri komisijem ogledu prišel na sled, da čebelar ni imel stavbnega dovoljenja za svoj čebelnjak, zato je sklenil, da mora čebelar najprvo prositi za naknadno dovoljenje in po dobljenem dovoljenju mora čebelnjak tako prestaviti, da bo izlet čebel obrnjen proti severu-vzhodu in postaviti pred čebelnjakom po izreku nekega »izvedenca« 4 metre dolgo in 3 metre visoko leseno ograjo. Proti sklepu občinskega odbora se je obtoženi čebelar pritožil na deželni odbor. Deželni odbor je poslal pritožbo v presojo »Slovenskemu čebelarškemu društvu«, ki se je izjavilo, da čebele pikajo, ako so razdražene, le v neposredni bližini čebelnjaka. Ker je pa omenjeni čebelnjak oddaljen nad 6 metrov od sosedove njive, je vsled tega vsaka nevarnost za ljudi in živino izključena. Ne glede na to, da bi bila lega čebel-

njaka obrnjena proti severo-vzhodu, napačna in pogubna za čebele posebno po zimi in spomladi, bi se s tem čebele ne odvrnile od sosedove njive, ker čebele lete tja, kjer je paša, ne pa tja, kamor bi jim hotel čebelar nakazati pot. Zaradi miru priporoča konečno čebelarstvo društvo, da zasadi čebelar med čebelnjakom in sosedovo njivo živo mejo. Na podlagi te izjave »Slovenskega čebelarstva« je deželni odbor ugodil prizivu, da čebelnjak ostane, kakor stoji, pritožnik pa ima zasadi ob sosedovi njivi gabrovo ali smrekovo živo mejo.

Monopol na vžigalice. Prvotno se je govorilo samo o davku na vžigalice, no sedaj je gotov zakonski načrt, po katerem prevzame država celo izdelovanje, — ali sama v lastni režiji — ali po zakupnikih, to se še ne ve.

Zanimalo bo naše čitatelje, če jim povemo v številkah, kakšna je produkcija žveplenk. Ta znaša v Avstro-Ogrski 148 in pol milijard kosov v vrednosti 21 milijonov kron. Na Avstrijo pride 100 milijard v vrednosti 15 milijonov, na Ogrsko 46 milijard v vrednosti 5·7 milijonov kron in 2 in pol milijardi v vrednosti 0·3 milijona (300.000) K na Bosno in Hercegovino. — V Avstro-Ogrski se porabi na leto 117 milijard vžigalic, ostanek 30 milijard v vrednosti 4 milijone kron pa se izvozi iz države.

Razne vesti.

Deželni umetniški svet. Narod, ki nima svoje umetnosti, ni dosegel one višine v svojem razvoju, da bi se mogel prištevati med kulturne narode. Slovenci imamo že svojo umetnost, toda vsled obstoječih razmer, ki jih ne bomo opisovali, se domača umetnost ni mogla uspešno razvijati; deloma je bil temu vzrok tudi nezadosten gospodarski razvoj, ki omogočuje razvoj samostojne umetnosti. Če se narod gospodarsko okrepi, bo gotovo imela domača umetnost v bodoče ugodnejša tla kot doslej. V prvi vrsti pa je potreba vzbuditi zanimanje za domačo umetnost in pa okus! Sploh smisel za resnično umetnost!

Da se pride v okom raznim nedostatom v podpiranju umetnosti in njenem vzdrževanju ter napredku, sprejel je deželni zbor kranjski v zadnjem zasedanju predlog deželnega odbornika dr. Lampeta, da naj se osnuje deželni umetniški svet, ki bodi posvetovalen organ deželnemu odboru v umetniških zadevah, zlasti pri ureditvi umetniške galerije; sploh pri pospeševanju umetniškega delovanja.

Pod predsedstvom deželnega glavarja bodo člani tega sveta: deželni odborniki, zastopnik vlade, zastopnik knezoškofijstva, zastopnik mestne občine ljubljanske; zastopniki društev: Slovenske Maticice, društva umetnikov »Sava«, društva za krščansko umetnost, Muzejsko društvo, Leonova družba; razven teh se pokličejo v umetniški svet še drugi za umetnost zaslužni možje. — Naj pride slovenski umetnosti zlati vek!

Da prebavi jed potrebuje želodec različno dolgot časa. — Najhitreje prebavi in sicer v eni do dveh ur: pečeno in kuhano sadje, jajca, ribe, divjačino; za mleko, purana in gos rabi 2 do 3 ure; ostrige, svež kruh, goveje meso, sir, krompir prebavi v 3 do 4 urah; za prebavo kuretine in zelja rabi 4 do 5 ur; svinjsko in telečje meso prebavi v 5 do 6 urah, — a rake šele v 7 do 8 urah. — Najbolj počasi pa se prebavljajo alkoholne pijače, zato traja navadno — »maček« še cel naslednji dan, zlasti po žganju. Čemu si torej ljudje preoblagajo želodce s tako — neprebavno pijačo?

Londonsko mesto v številkah. Londonski mestni svet je izdal pred kratkim statistiko Londona v preteklem letu, ki močno ilustrira življenje v velikanskem mestu. Prebivalcev ima London nad sedem in pol milijona, med njimi 4339 mestnih uradnikov, 18000 policistov, 46.608 vpokojencev in 148.000 vojakov. Volilnih upravičencev je samo 664.204. Mesto zavzema 443.419 akrov sveta (aker = 40·5 arov), na katerih je 991.383 hiš, cest 2151 angleških milj, 127 milj cestnih železnic, 700 milj omnibusnih prog in 15.848 akrov trgov in parkov. Izredne so prometne številke. Na teden privozi povprečno na londonske kolodvore po 8071 vlakov, 365 milijonov ljudi prevozijo državne železnice na leto, poleg tega se vozi 374 milijonov na cestnih železnicah in 273 milijonov na omnibusih. Londonci odpošljejo na leto 923 milijonov pisem in 95.947.000 brzojavk. V londonsko pristanišče se pripelje letno 22.531 ladij. — Skupna vrednost uvoza se ceni nad štiri milijarde.

Slovanski šolski otroci — v Prusiji. Ni tako nemška ta Prusija, kot bi si kdo mislil. Oglejmo si le številke šoloobveznih otrok! Teh je bilo leta 1906. v kraljestvu Prusiji 6 milijonov 554.837. Bilo jih je pa nemške narodnosti 5 milijonov 654.342, a drugih narodnosti 900.495. Slovanskih otrok je bilo 13·56%, med temi Poljakov 864.175 ali 13·18%; čeških otrok je bilo 18.555 ali 0·28%, lužiško-srbskih pa 12.102 ali 0·18%. Število poljskih otrok je narastlo v desetih letih od 498.585 na 611.190. Ti otroci govore samo poljski. Tak narod se pač ne bo dal zatreti!

Železne (jeklene) ročne blagajne,

kakoršne zahteva deželni odbor,
priporoča sl. županstvom
trgovina z železnino
Valentin Golob

Ljubljana, Mestni trg.
Velikost različna po izberi;
cene solidne od 12 K 25 h, do 24 K.
Dovoljujejo se plačilne ugodnosti.